

Ege Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Ege Social Science

Sayı 2, Cilt 1, Ocak 2019, Sayfa 35- 42

ANADOLU SAHASI MASALLARINDA ÇOCUKSUZLUK VE YILAN¹

Seda Gedik

Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı,
gedik_seda@hotmail.com

Geliş Tarihi: 04.10.2018

Kabul tarihi: 06.12.2018

Yayınlanma Tarihi: 31.01.2019

Özet

Tarih boyunca çocuk sahibi olmak, evlenen çiftlerin ait oldukları toplumlarda kendilerini kabul ettirebilmeleri için temel görevlerinden biri olarak algılanmıştır. Hem neslin devamlılığını sağlayan hem de ebeveynlerin toplum tarafından kabul görmesini sağlayan çocuk, aile olmanın temeli sayılmıştır. Bu nedenle çocuk sahibi olamayan çiftler, geçmişte toplum tarafından eksik ve kusurlu görülüp dışlanmışlardır. Çocuk sahibi olamayan bireyler hem neslinin devamını sağlamak hem de toplumda ve aile çevresinde kabul görmek amacıyla çocuk sahibi olmanın yollarını ararlar. Ait olduğu toplumun değer yargılarından ve hayata bakışından kesitler sunan masalarda çocukсузлук çok sık işlenen konuların başında gelmektedir. Masalarda çocuk sahibi olamayan çiftler çeşitli çareler ararlar. Bunun için de en yüce makama yani Allah'a sığınıp ondan medet beklerler. Çocuk sahibi olabilmek için her şeye razı olduklarını bu uğurda her şeyi göze aldıklarını dualarında dile getirirler. Allah'tan kendilerine yılan da olsa bir evlat vermelerini isterler. Masalarda çocukсузлук çare olarak yılan da olsa bir evlat sahibi olmayı dilemenin temelinde insanoğlunun tarihler boyunca yılanla doğurganlık arasında ilişki kurması yatmaktadır. Yılan, semavi işareti olan Ay gibi doğum ve ölüm gizinin sahibi olarak görülür.

Anahtar Kelimeler: Çocukсузлук, yılan, çocuk, masal, toplum

¹ Bu makale Seda Gedik tarafından hazırlanan ve Muvaffak Duranlı tarafından yönetilen "Anadolu Sahası Masal ve Efsanelerinde Yılan-Şahmeran" adlı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Ege Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Ege Social Science

Issue 2, Volume 1, January 2019, Pages 35- 42

ANADOLU FIELD TALES OF CHILDLESSNESS AND SNAKE

Abstract

Having children throughout history has been perceived as one of the main tasks for married couples to realize themselves in the societies they belong to. The child, who ensured the continuity of the generation as well as the acceptance of the parents by the society, was considered the basis of being a family. For this reason, couples who cannot have children can be excluded by the society when they are seen as incomplete and imperfect. Individuals who cannot have children can seek ways to have children in order to ensure the continuity of their generation and to be accepted in the community and around the family.

Childlessness is one of the main topics of the fairy tales that offer cross sections of society's value judgments and life views. Couples who cannot have children in fairy tales seek various solutions. For this reason, they take shelter from God, the supreme authority and wait for him. They say that they are willing to do anything to have children and that they are willing to do anything in their prayers. They ask them to give them a son, even if they are "snakes". The main reason for wishing to have a son as a remedy for children without a child is the connection between snake and fertility throughout history. The snake is seen as the moon with a heavenly sign and as the owner of the mystery of birth and death.

Keywords: Childhood, snake, child, fairy tale, community

Giriş

İnsanoğlu, hem soyunu devam ettirip adını yaşatmak hem de evlat sahibi olup anne-babalığı tatmak için çocuk sahibi olmak ister. Toplumların bireylerden bekledikleri çeşitli görevler vardır. Evlenerek aile kuran bireylerden beklentilerinin başında ise çocuk sahibi olmak gelir. Çocuk sahibi olan bireyler, ait oldukları toplumlarda ayrıcalıklı bir statü alır ve kendilerinden beklenen görevi yerine getirmiş olurlar. Çocuk sahibi olamayan bireyler ise; eksik ve kusurlu kabul edilirler.

Özellikle ataerkil toplumlarda çocuk sahibi olmak, erkeğin toplumda statü alıp kendini kabul ettirmesi için olmazsa olmaz bir olgudur. Aile kurmanın temeli de çocuk sahibi olma isteğidir. Bu isteğine çeşitli nedenlerle ulaşamayan bireyler toplum baskısına uğrarlar. Ataerkil toplumlarda çocuksuzluğun sebebi olarak ilk önce kadınlar görülür. Toplumun algısına göre; "Toplumun şekillenmesinde büyük önem taşıyan kadın, gelecek nesillerin garantörü, bilinçli ve sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinin ise teminatıdır." (Bilican Gökaya, 2015: 348). Bu nedenle çocuk doğuramayan kadınlar "verimsiz toprak, kuruyan ağaç" gibi çeşitli sıfatlara tabi tutularak aşağılanırlar (Topdemir Koçyiğit, 2012: 36).

Anlatılar, ait oldukları toplumların hayata bakışlarını, gelenek göreneklerini, değer yargılarını ve olayları anlatır. Bu nedenle toplumların anlatıları incelendiğinde o toplumun analizi yapılmış olur. Çocuk sahibi olmanın önemi ve çocuksuzluğun bir eksiklik sayılması masallara da konu olmuştur. Çocuksuzluğun, bireylerin toplumdaki statülerini nasıl etkilediğini ve toplumun çocuksuz çiftlere bakış açısını Türklerin kültür tarihinde önemli yeri olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde "Dirse Han Oğlu Boğaç Han" anlatımında görmekteyiz. Bayındır Han yılda bir kere ziyafet vererek Oğuz beylerini misafir eder. Yine ziyafet verdiği bir gün beyaz, kırmızı ve siyah otağı kurdurarak oğlu olanın beyaz otağa, kızı olanın kırmızı otağa, çocuğu olmayanın ise siyah otağa oturtulması emrini verir. Çocuk sahibi olmayanlara Tanrı'nın beddua ettiğini kendisinin de bu nedenle onlara kara otağı uygun gördüğünü belirtir (Ergin, 2011: 21).

Bu ziyafete katılan Dirse Han'ın oğlu kızı olmadığı için ona en aşağı statü sayılan kara otağ uygun görülmüştür "Bayındır Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşıladılar. Getirip kara otağa konurdular. Kara keçe, altına döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. Bayındır Han'dan buyruk böyledir hanım, dediler. Dirse Han der: Bayındır Han benim ne eksikliğini gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü, benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa konurdu, benim suçum ne oldu ki kara otağa konurdu dedi. Dediler: Hanım, bugün Bayındır Han'dan buyruk şöyledir ki oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiştir dediler." (Ergin, 2011: 22).

Türklerin yaşayış, inanış ve hayata bakış açılarını gösteren değerli bir kaynak olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde; toplumda sevilen ve sayılan bir beyin dahi çocuksuz olduğu için dışlanıp eksik sayılması toplumun çocuksuz bireylere geçmişteki yaklaşımını göstermesi açısından ilgi çekici bir örnektir.

Kutsal kitaplarda çocuk, Allah tarafından bireylere verilen nimet olarak yer almaktadır (Sayar, 2015: 69). Bu nedenle toplumda; çocuk sahibi olmak bir ayrıcalık çocuk da nimet olarak görülmektedir. Bireyler, çocuk sahibi olabilmek için tarihler boyunca çeşitli yöntemler denemiş; evliyalara gitmiş, halk hekimliğinden yararlanmış, doğa unsurlarını gözlemleyerek onlardan medet ummuştur.

İnsanoğlu, çeşitli doğa unsurlarıyla çocuk sahibi olma arasında bağlantı kurmuş ve çeşitli varlıkların doğurganlığı sembolize ettiğine inanmıştır. Yılan da insanlık tarihi boyunca insanoğlunun ortak bilincinde doğurganlığı sembolize eden bir varlık olarak tasavvur edilmiştir. “Yerin verimliliği temasının belirginliği, yılanın yer altının hâkimi olan tanrısal güçlerle yakınlığıyla doğrudan belgelenmektedir. Yılanın düzenli olarak gömlek değiştirmesinin her yıl tekrarlanan hasadın doğurganlığıyla ve toprağın üretimiyle benzer olduğu düşünülmüştür.” (Gören, 2014: 20).

Yılanın semavi işareti kabul edilen Ay da yılanın doğurganlıkla tasavvur edilmesinde etkili olmuştur. “Yılanın semavi işareti de büyüyen ve solan, görüntüsünü yok eden ve gene büyüyen Ay’dır. Ay, rahmin yaşam yaratan ritminin ölçü ve ilahıdır, varlıklar onunla aynı zamanda gelirler ve giderler: Doğum ve ölüm gizinin ilahıdır.” (Campbell, 1995: 13).

Yılanın, doğurganlıkla ilişkili bir varlık olduğu Yunan mitolojisinde de belirtilmiştir. Necmettin Ersoy’un “Semboller ve Yorumları 1-2” adlı eserinde; Tanrı’nın, yılan donuna girerek kısır kadınlarla birlikte olduğuna inanıldığından bahsedilmektedir. Bir gün çocuğu olmayan bir kadın, Asklepios tapınağına gelerek Tanrı’dan kendisine yardım etmesini ister ve tapınağın kuralları gereği geceyi orada geçirir. Gece de rüyasında Tanrı’nın bir yılanla yanına geldiğini görür ve bu yılanla ilişkide bulunur. Kadının dokuz ay sonra da ikiz oğlu olur (Ersoy, 2000: 440).

Çocuk sahibi olmak isteyen ve bu uğurda her şeyi göze alan bireyler de Allah’a; çocuk sahibi olmak için her şeye razı olduklarını dile getirerek yalvarırlar. Dualarında yılan da olsa çocuk sahibi olmayı istediklerini belirtirler. Çocuk sahibi olmanın önemi ve yılanla doğurganlık arasındaki ilişki masallarda da vurgulanmaktadır.

Çocuk İsteyen Kadın

Toplum, çocuk sahibi olamayan çiftlerde eksik ve kusurlu olarak aklına öncelikle kadını getirir. Ataerkil topluma göre erkek, eksik veya kusurlu olamaz. Erkeğin çocuk sahibi olmasının önündeki engel karısıdır ve topluma göre kusurlu olan kadındır. Bu nedenle de genellikle anlatılarda çocuk isteyen ve çocuk sahibi olmak için çareler arayan anlatı kahramanı kadındır.

Masallarda da çocuksuzluk, ağırlıklı olarak kadın boyutunda ele alınır ve kadınlar çocuk sahibi olmak için Allah’a yalvarır. Ataerkil toplumlarda çocuk sahibi olamayan kadının dışlanması veya üzerine kuma getirilmesi masallara yansımıştır. Ait olduğu toplumun değer yargılarına ayna tutan masallar için bu durum kaçınılmazdır. Masallarda çocuk sahibi olamayan kadınlar, bir nevi kaderlerinin değişmesi ve hem evliliklerinde hem de toplumda kabul görmek için her şeyi göze aldıklarını belirtirler. Yılan dahi olsa bir evlat sahibi olmaya razı olurlar.

Erzincan yöresinde anlatılan Yılan Bey (Kara, 1996: 447) ve Yozgat yöresinde anlatılan Yılan (Öcal, 1999: 214) masallarında çocuksuzluğun zor bir durum olduğu ve çocuk sahibi olmak için her şeye razı olunabileceği kadın olgusu üzerinden anlatılır. Masallarda, çocuk hasreti çeken kadın, çocuk sahibi olmak için Allah’a dua eder ve duasında yılan da olsa bir çocuk sahibi olmak istediğini belirtir. Allah da, çocuk hasretiyle yanan kadının duasını kabul eder ve ona yılan bir çocuk verir.

Muğla yöresinde anlatılan Karayılan masalında da çocuk sahibi olmak için her şeye razı olan kadın sembolünü görmekteyiz. Çocuk özlemi çeken padişahın karısı, yılan da olsa bir evlat sahibi olmayı diler ve dileği kabul olur: “ Padişahın hiç çocuğu olmamış. Padişahın karısı Allah’a yalvarmış: ‘Allah’ım bana bir tane evlat ver de ne olursa olsun.’ demiş. Allah ona bir evlat vermiş. O da kara yılan doğmuş.” (Akyol, 2010: 306). Bu masalda dikkat çeken bir diğer unsur; çocuk sahibi olmak isteyen kadın sıradan biri değildir.

O, padişahın eşidir ve yönetimin babadan oğla geçtiği padişahlık döneminde eşine çocuk verememesi, onun için çok büyük bir kusur ve eksiklik. Toplumsal mesaj içeren bu masalda çocuğun sadece soyun devamı için değil, devletin ve bir toplumun geleceği için de mutlak koşul olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle masalda, padişahın eşinin çocuk sahibi olma isteği; bir kadının annelik duygusunu tatma arzusu şeklinde ele alınamaz. Masalda geçen kara yılan ifadesi, evlat sahibi olmanın büyük bir nimet olduğu ve bu uğurda tüm olumsuzluklara razı olunduğunun göstergesidir.

Çocuksuzluk teması her toplumun anlatısında yer alan yaygın bir temadır. Bu nedenle çocuksuzluk teması ulusal değil, evrensel boyutta ve her anlatıda yerini almıştır. Niğde yöresinde anlatılan Yılan Şahin ile Tilli Yusuf masalında da çocuk özlemi çeken kadın, Allah’a kendisine yılan da olsa bir evlat vermesi için dua eder. Kadının duası kabul olur ve kadın bir yılan doğurur: “Bir kadının hiç çocuğu olmazmış. Bir gün ‘Allah’ım olsa olsa da bir yılan olsa, ne olsa çıyan olsa bana bir çocuk ver.’ diye Allah’a dua etmiş. Zaman geçmiş bu kadın hamile kalmış. Günü tamam olunca bu kadın bir yılan doğurmuş.” (Bakırcı, 2000: 264).

Çocuksuzluğun büyük bir dert olduğu ve çocuksuz kadınların bu dertten kurtulmak için her şeye razı olduğu “Üvey Ana” masalında da anlatılmaktadır. Masalda; padişahın ve eşinin hiç çocuğu olmaz. Bu duruma çok üzülen ve ne pahasına olursa olsun çocuk sahibi olmak isteyen padişahın eşi, Allah’a dua eder: “Aman yarabbi bir çocuğum olsa da tek, yılan olsa.” (Boratav, 2001: 61).

Çocuk İsteyen Erkek

Çocuksuzluğun genellikle kadına mal edildiği ve bu durumun sorumlusu olarak kadınların görüldüğü anlatılarda fazlaca yer alsada bazı masallarda çocuk özlemi çeken ve bunun için çareler arayan masal kahramanı, kadın değil erkek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu masallarda, çocuksuzluğun erkekler için de istenmeyen bir durum olduğu belirtilmektedir.

Erzurum yöresinde anlatılan Yılan Bey (Seyidoğlu, 1999: 13-14), Isparta’nın Yalvaç ilçesinde anlatılan Siyah Yılan (Göde, 1997: 223), Isparta iline bağlı Sütçüler yöresinde anlatılan Yılan Şehzade (Demirbaş, 2006: 216) ve Afyonkarahisar yöresinde anlatılan Yılan Adam (Özçelik, 1993: 458) masalları bu tür masallara örnektir. Masallarda çocuksuzluk için çareler arayan ve içinde buldukları durumdan kurtulmak için Allah’a yalvaran masal kahramanı padişaktır. Padişah, duasında çocuk sahibi olmak için her şeye razı olduğunu vurgular ve duası kabul olur. Duası sonucunda sahip olduğu yılanı (çocuğu) ise mutlulukla kabul edip onu bağrına basar. Bu masallarda çocuksuzluğun statüye tabi olmadığı ve çocuksuzluğun herkes için olumsuz olduğu vurgulanmıştır.

Ayrıca yukarıdaki masallarda çocuk sahibi olmak isteyen ve bu uğurda her şeyi göze alan masal kahramanı olarak erkeğin yer alması çocuksuzluğun sadece kadına özgü bir durum olmadığını

göstermesi açısından önemlidir. Bu bakış açısı çocuksuzluğun kadına mal edilmemesi gereken bir durum olduğunu açıkça ortaya koyarken bir bakıma toplumun masallar aracılığıyla bilinçlenmesini de sağlamaktadır.

Çocuk İsteyen Kadın ve Erkek

Bazı masallarda ise, çocuksuzluk hem kadının hem de erkeğin sorunu olarak görülür ve anlatı içinde çocuk sahibi olmak isteyen aile veya çift ifadesine yer verilir. Bu masallarda çocuksuzluğun, kadın ya da erkek üzerinden ele alınmaması gerektiği, çocuksuz olma durumunun her iki eşi de ilgilendirdiği vurgulanmaktadır. Masallarda çocuksuz oldukları için çareler arayan ve Allah'a yılan da olsa kendilerine bir evlat vermesi için dua eden karı-kocanın duası kabul olur. Bingöl yöresinde anlatılan Yılan Kılığında Bir Delikanlı (Alay, 2005: 193), Manisa yöresinde anlatılan Gül Ali (Tunç, 2008: 182) ve Yılan Bey ile Peltan Bey (Gezer, 2006: 89-90) masallarında çocuk hasreti çeken ve çocuk sahibi olma isteğini dile getiren çiftin çocukları yılan olarak dünyaya gelir. Yıllarca çocuk özlemi çeken aile, duaları sonucu sahip oldukları evlatlarına gözü gibi bakarlar.

Çocuk isteği ve çocuksuzluk motifini Kahramanmaraş yöresinde anlatılan Leylahar ile Gülbahar masalında da görmekteyiz. Masalda, çocuk sahibi olmak isteyen oduncu, Allah'tan kendisine "yılan da olsa" bir evlat vermesini diler ve dileği kabul olur (Erşahin, 2011: 455). Masallarda, çocuk sahibi olmanın çok büyük bir nimet olduğu ve çocuk sahibi olamamanın insanlara her şeyi göze aldirdığı yılan imgesiyle anlatılmaktadır. Neslin devamı olan çocuklar aynı zamanda toplumun yapı taşı olan ailenin toplumdaki yansımasıdır. Bu nedenle tüm anne babalar her bakımdan mükemmel çocuklara sahip olmak isterler.

Çocuk sahibi olamadıkları için eksik ve kusurlu sayılan çiftler ise; hem kusurlu sayılmaktan hem neslinin devamı için hem de anne-babalık duygusunu tadabilmek uğruna mükemmel çocuk düşüncesinden uzaklaşıp sadece evlat sahibi olma duygusuna odaklanmıştır. Çocuk sahibi olmak uğruna her şeyin göze alınabileceği olgusu ise yılan imgesiyle ifade edilmiştir. Bu nedenle anlatılarda çocuksuz çiftlerin duaları sonucu sahip oldukları çocuk, yılan şeklinde tasavvur edilmiştir.

Masallarda çocuksuz çiftlerin duaları sonucu yılan bir çocuk sahibi olmalarında tarih boyunca yılanın, doğurganlıkla ilişkilendirilmesi etken rol oynamıştır. Çünkü yılan, deri değiştirip yenilenmesi yönüyle her bahar tazelenip yenilenen toprakla özdeşleştirilmiştir. Toprak, doğurgan, üreten ve bereketli olandır. Yılan da deri değiştirerek bir nevi yeniden doğar ve yenilenir. Masallarda çocuksuzluk nedeniyle edilen duaların kabul edilmesi sonucunda yılan şeklinde tasavvur edilen bir evlada sahip olmak, yılanla doğurganlık ilişkisine gönderme yapmaktadır.

Sonuç

İnsanoğlunun neslinin devam edebilmesinin ön koşulu sayılan çocuk sahibi olmak, bireylerin toplum tarafından kabul edilmesini sağlamıştır. Çocuk sahibi olamayan bireyler, toplum tarafından kusurlu ve eksik görülürler. Bu bireylerin, Allah tarafından cezalandırıldığı için çocuk sahibi olamadıkları düşüncesi de bireylerin toplum tarafından dışlanmasında etkili olmuştur.

Özellikle ataerkil toplumlarda çocuk, erkeğin gücünün göstergesi olduğu gibi toplum tarafından kabulünün de ön koşuludur. Çocuk sahibi olamayan çiftlerde toplum öncelikle kadını kusurlu ve eksik görme eğilimi içindedir. Hem eşi hem de toplum tarafından kusurlu görülüp dışlanan kadın, çocuk sahibi olabilmek için çeşitli çareler arar.

Çocuk sahibi olmanın önemi masallarda da ele alınan konuların başında gelmektedir. Toplumun değer yargılarına ayna tutan masallarda, çocukluksuzluğun bireyler için eksiklik ve kusur göstergesi olduğu ele alınarak çocuk sahibi olmanın önemi vurgulanmıştır. Masal kahramanı, çocuk sahibi olabilmek için her şeyi göze alır ve Allah'a yılan da olsa kendisine bir evlat vermesi için dua eder. Masal kahramanının duasında, çocuğun başka bir hayvan değil de yılan olarak tasavvur edilmesinin temelinde yılanın doğurganlıkla ilişkilendirilmesi etkili olmuştur.

Masallarda çocukluksuzluk ve yılanla ilgili yaptığımız bu çalışmadan yola çıkarak tarih boyunca doğurganlığın sembolü kabul edilen yılanın, çocukluksuzlukla ilişkisinin masallarda da devam ettiğini görmekteyiz. Sonuç olarak; insanlığın ortak bilincinde tarihler boyunca doğurganlıkla ilişkilendirilen yılanın, çocukluksuzluğun anlatıldığı masallarda varlığını göstermesi kültür birikiminin ve ortak bilincin masallar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Alay, O. (2005). Bingöl Masalları (İnceleme-Metin). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Akyol, E. (2010). Muğla Masalları Metin-İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Bakırcı, N. (2000). Niğde Masalları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Bilican Gökkaya, V. (2015). "Sosyal Teoriler ve Kadın Üzerine". The Journal of Academic Social Science. Sayı: 38. ss.337-350.
- Boratav, Pertev Naili. (2001). (Haz. Helimoğlu Yavuz, Muhsine). Masallar - 1 Uçar Leyli. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Campbell, J. (Çev. Emiroğlu, K.). (1995). Batı Mitolojisi Tanrının Maskeleri. Ankara: İmge Kitabevi: 41.
- Ergin, M. (2011). Dede Korkut Kitabı (İnceleme). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ersoy, N. (2000). Semboller ve Yorumları. İstanbul: Zafer Matbaası.
- Erşahin, İ. (2011). Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Gezer, A. (2006). Soyut Kavramların Öğretiminde Hayvan Masallarının Yeri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Göde, H. A. (1997). Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Gören, E. (Editör Gürsoy Naskali, Emine.). (2014). "Yakındoğu Kökenli Yılan Motifinin Yunan-Roma Dinindeki Alımlanışı". Yılan Kitabı. İstanbul: Kitabevi Yayınları. ss. 20-35.
- Kara, R. (1996). Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Öcal, A. (1999). Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları I (Metinler ve İncelemeler). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

- Özeçlik, M. (1993). Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir İnceleme 1. Cilt (İnceleme). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Sayar, S. (2015). “Destanlardan Günümüze Çocukluzluğun Dini, Toplumsal ve Bireysel Boyutları.” Studies Of The Ottoman Domain. Cilt: 5. Sayı: 9. ss. 68-87.
- Seyidoğlu, B. (1999). Erzurum Masalları. İstanbul: Erzurum Kitaplığı Yayınları.
- Topdemir Koçyiğit, O. (2012). İnfertilite ve Sosyo-Kültürel Etkileri. İnsanbilim Dergisi. Sayı:1. ss. 27-37.
- Tunç, T. (2008). Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.